

“Mantarlar ağlamamalı.”

Terry Pratchett

1948 yılında İngiltere, Buckinghamshire’da doğan Terry Pratchett, çağdaş fantezi ve mizah edebiyatının önde gelen isimlerinden biridir. Hayal gücü Büyük A’Tuin’in zihni kadar geniş, kalemi ise Rincewind’in cesareti kadar bükülgen olan Terry Pratchett, yarattığı Diskdünya evrenine 41 roman ve irili ufaklı yan kitaplar sığdırmayı başardı. Yetişkinler için olduğu kadar çocuklar için de yazdı: “Yazdığım yazacağım en iyi kitap,” dediği *Ulus* ile 2010 İngiliz Yazarlar Ödülü’nü, genç okurlara yönelik bir Diskdünya romanı olan *Muhteşem Maurice ve Değişmiş Fareleri* ile de İngiltere’nin en saygın çocuk edebiyatı ödülü olan Carnegie Madalyası’nı kazandı. Ayrıca, *Johnny Maxwell* üçlemesi ile *Viran Şatodaki Ejderhalar*, *Cadının Elektrikli Süpürgesi* ve *Noel Baba’nın Takma Sakalı* gibi öykü derlemeleri de yazarın külliyatını süsledi. İlki 1983 yılında yayımlanan ve sonrasında tüm dünyada 100 milyondan fazla satan Diskdünya kitapları, Terry Pratchett’a büyük bir şöhret ve devasa bir hayran kitlesi kazandırdı. Seri; film ve dizilere, tiyatro, radyo ve bilgisayar oyunlarına uyarlandı. Kısa süre içinde edebiyatın kült isimlerinden biri hâline gelen Pratchett, eserleriyle sayısız ödül kazandı, fahri doktoralar aldı, şövalye ilan edildi, turnelerde binlerce kitap imzaladı.

Aralık 2007’de Alzheimer’a yakalandığını duyuran Sör Terry, 2015 yılında yine bu hastalık sebebiyle hayatını kaybetti. Ya da daha doğrusu, boyut değiştirerek, *buradaki* hayranlarını öksüz bıraktı. Bugün hâlâ aramızda dolaştığını rivayet edenler de var; çünkü ne de olsa, onun da dediği gibi, “dünyada yarattığı dalgalar tamamen yok olmadan hiç kimse tam anlamıyla ölmez...”

Terry Pratchett, İngiltere’de, Kitabı Raflardan En Çok Araklanan Yazarlar Listesi’nde hâlâ başı çekiyor.

Niran Elçi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü mezunu olan Niran Elçi, 2001 yılından beri çeviri yapıyor. Bugüne dek yüzden fazla eseri Türkçeleştirdi. Dilimize kazandırdığı yazarlar arasında Terry Pratchett, Doris Lessing, George Saunders, John Wyndham, J.R.R. Tolkien, Robert Jordan, Bram Stoker ve George Orwell gibi isimler bulunan Niran Elçi, *Karaböcü* serisi, *Adamı Zorla Cadı Yaparlar*, *Kurabi’ye Uçan Omlet* gibi çocuk kitaplarının da yazarıdır.

BURUNOTU

© 2023, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 2011, Dunmanifestin Ltd.

İlk baskı 2011 yılında, İngiltere’de *Snuff* adıyla Transworld Publishers’a ait Doubleday tarafından gerçekleştirilmiştir. Transworld Publishers, Penguin Random House şirketler grubunun bir altmarkasıdır.

Bu kitabın telif hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

YAZAR: Terry Pratchett
TÜRKÇELEŞTİREN: Niran Elçi
EDİTÖR: Ümit Mutlu
DİZİ EDİTÖRÜ: Burhan Düzçay
KAPAK GÖRSELİ: Paul Kidby
GRAFİK UYGULAMA: Sezer Gök

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Başkent Organize San. Bölgesi 22 Cad. No:6 Malıköy, Temelli/Ankara
Tel: 0312 640 16 23

Birinci Baskı: Mart 2024 (2000 adet)

ISBN: 978-605-2349-14-4
Yayınevi sertifika no: 45041
Matbaa sertifika no: 48083

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ'nin tescilli markasıdır.

delidolu.com.tr

Terry Pratchett

BURUNOTU

BİR DİSKDÜNYA® ROMANI - 39

Deli

Rob'a; izin günlerinin arasındaki zaman hatırına.

Emma'ya; goblinleri anlamama yardım ettiği için.

Ve daima, Lyn'e...

Goblinler, dünyayı Kacak Kültü temelinde deneyimler. “Kap kacak”taki kacak gibi. Aslında kült yerine “din” de denebilir belki. Kısaca açıklamak gerekirse, diriliş temelli, olağanüstü karmaşık bir dindir ve bedensel salgıların kutsallığına dayalıdır. Merkezindeki ilke şöyledir: “Bir goblinin vücudundan atılan her şey, goblinin bir parçasıdır da, değil mi? Dolayısıyla onlara saygı duyulmalı ve her biri depolanmalıdır; böylece zamanı geldiğinde, sahibiyile birlikte gömülebilirler.” Toplanan maddeler özel Kacaklarda saklanır. Bunlar, daha sonra bahsedeceğim olağanüstü yaratımlardır.

Tatsız bir konu olsa da bir an düşünebilerseniz, bunun herhangi bir yaratık tarafından asla başarılamayacak bir şey olduğunu görürsünüz. Başarabilmek için büyük bir servet, geniş bir depolama alanı ve son derece uysal komşular gerekir.

Sonuç olarak, gerçekte çoğu goblin, Kacak “Had” versiyonunu uygular; Kacak Kültü’nün sıradan, gevşek biçimini. Bu versiyonda goblinler sadece kulak kirlerini, kestikleri el ve ayak tırnaklarını ve sümüklerini biriktirirler. Su genel olarak Kült nesnesi sayılmaz, ne de olsa vücudun içinden geçen ama vücudun parçası olmayan bir maddedir; bedene girmeden önce ve bedenden çıktıktan sonra suda dikkate değer bir farklılık olmadığı mantığını yürütürler. (Ve bu ne yazık

ki, goblinlerin yeraltı inlerinde buldukları suyun tazeliği konusunda bize bir fikir verir.) Benzer şekilde dışı da yalnızca biçim değiştir-miş besin olarak gürölür. Ve şaşırtıcıdır ama, goblinler dişlerle hiç ilgilenmez. Dişleri bir tür mantar olarak gürölürler. Saçlara da önem vermezler fakat zaten nadiren saç sahibi oldukları belirtilmelidir...

Ankh-Morpork Ataerki Lord Vetinari bu noktada okumayı bıraktı. Gözleri dalmıştı.

Birkaç saniye sonra, sekreteri ve başkâtibi Drumknott'un gölgesi *belirmedi*, çünkü adam kariyerini bizzat hiç yoktan belirerek geçirmişti.

“Düşünceli gürünüyorsunuz lordum,” dedi Drumknott. Cümlesine eklediği soru işareti o kadar müphemdi ki birkaç saniye içinde dağılıp gitti.

“Gözyaşları içindeyim Drumknott, gözyaşları içindeyim...”

Drumknott pırl pırl parlayan siyah lake masanın tozunu almayı bıraktı. “Rahip Oats çok ikna edici bir yazar, değil mi efendim?”

“Gerçekten de öyle Drumknott. Ama temel sorun yine de geçerli: İnsan türü, zaman zaman bizi dehşete düşürmüş olsalar da cücelere, trollere ve hatta orklara alışabiliyor. Neden öyle, biliyor musun Drumknott?”

Kâtip, kullandığı toz bezini dikkatle katladı ve tavana bakarak düşündü. “Uyguladıkları şiddette kendimizi gürdüğümüz tahminini yürütebilir miyim lordum?”

“Ah, bravo Drumknott, seni sinizme döndürebileceğiz anlaşıl-an! Avcılar, başka avcılara saygı duyar, değil mi? Bizzat *ava* bile saygı duyabilirler belki: Aslan kuzuyla yatabilir, büyük olasılıkla yine kalkacağı için... ama *sıçanla* yatmaz. Haşere, Drumknott. Koskoca bir ırk, haşere durumuna düşmüş.”

Lord Vetinari başını hüznle iki yana salladı ve her daim dik-

katli Drumknott, Beyefendi'nin parmaklarının Kacak Kültü başlıklı sayfaya o gün üçüncü defa gittiğini ve lordunun da, ondan hiç beklenmeyecek şekilde, bu sırada kendi kendine konuşmuş gibi görüldüğünü fark etti...

“Geleneysel olarak bu Kacaklar goblinler tarafından,” diye sesli okudu Ataerk, “kıymetli mineraller, ahşap ve kemik kullanılarak dikkatle üretilirler. Kıymetli minerallerden üretilenler arasında, yumurta kabuğu kadar ince, görülmüş görülecek en güzel kaplar bulunmaktadır. Elbette, hazine avcılarının goblin yerleşim birimlerini yağmalaması ve goblinlerin misillemeleri, insan-goblin ilişkilerini bugün bile etkilemektedir.”

Lord Vetinari boğazını temizledi ve devam etti: “Yine Rahip Oats'tan alıntılıyorum Drumknott... Belirtmek zorundayım, goblinler toplumun kıyılarında yaşıyor, çünkü oraya sürülmüşler. Başka hiçbir şeyin hayatta kalamadığı yerlerde yalnızca onlar yaşayabiliyor. Evrensel selamları, görünüşe göre, ‘Asıl.’ Yani Goblincede ‘hayatta kal, hayata asıl’ manasında. Onlara korkunç suçlar atfedildiğini biliyorum ama dünya da onlara hiç iyi davranmadı. Hayatın pamuk ipliğine bağlıysa, acımasız gerekliliğin korkunç matematiğini anlarsın ve bu gerekliliğin muazzam baskısı altında neler olmaz... Örneğin, kadınların bazen Gözyaşlarının Ruhu adını verdikleri bir Kacak yapmaları gerekiyor ve bu Kacaklar küçük çiçeklerden oyulan, gözyaşlarıyla yıkanan, en güzel Kacaklar oluyor...”

Drumknott, efendisinin önüne kusursuz bir zamanlamayla, tam da Lord Vetinari cümlesini bitirip başını kaldırırken bir fincan kahve koydu. “Gerekliliğin korkunç matematiği, Drumknott,” dedi Ataerk. “Eh, biz bunu biliriz, değil mi?”

“Kesinlikle biliriz efendim. Aklıma gelmişken efendim, trollelerin Elmas Kralı'ndan bir mektup aldık. Uyuşturucu konusundaki kararlı tutumumuz için teşekkür ediyor. Kutlarım efendim.”

“Taviz sayılmaz,” diye yorum yaptı Vetinari, elini önemsemezce sallayarak. “Benim duruşumu biliyorsun. Vatandaşların, dans eden küçük mor periler, hatta inandıkları *tanrıları* görmelerini ve kendilerini daha iyi ve mutlu hissetmelerini sağlayan maddeler tüketmelerine hiç itirazım yok. Kendi beyinleri ne de olsa. Toplum, bireylerin beyinleri üzerinde tahakküm kuramaz. Yeter ki madde aldıktan sonra ağır makineler kullanmasınlar. Bununla birlikte, trollere kafalarının fiziksel olarak patlamasına sebep olan maddeler satmak da açık seçik cinayet demek ve bu, idamlık bir suç. Bu konuda Kumandan Vimes’in da benimle tamamen aynı fikirde olduğunu memnuniyetle söyleyebilirim.”

“Kesinlikle efendim. Bu arada, kendisinin kısa süre sonra aramızdan ayrılacağını hatırlatabilir miyim? Onu, tabiri caizse... uğurlayacak mısınız?”

Ataerk başını iki yana salladı. “Sanmam. Adam korkunç bir iç çatışma yaşıyor olmalı. Benim varlığım, durumu daha da beter eder.”

Drumknott, “Kendinizi suçlamayın lordum,” dedi, sesinde bir acıma tınısıyla. “Ne de olsa siz de, kumandan da daha *âli* bir gücün ellerindedesiniz.”

Ankh-Morpork Şehir Bekçileri’nden, Ekselansları Ankh Dükü Sör Samuel Vimes, elindeki kurşunkalemle çizmesinin içini hararetli hararetli kaşıyordu. Ve hiç işe yaramıyordu. Asla işe yaramazdı. Bütün çorapları ayaklarını kaşındırıyordu. Karısına, onda gördüğü üstün nitelikler arasında –ki bol bol vardı onlardan– *örgü örmenin bulunmadığını* söylemeyi yüzüncü defa düşündü, ama... bunu dile getirmek-tense kendi ayağını keser atardı. Çünkü Sybil’in kalbi kırılırdı.

Fakat çoraplar *gerçekten* korkunçtu. O kadar kalın, öyle düğüm düğüm ve o denli büyüklerdi ki bir buçuk numara büyük bot alması gerekmişti. Ve almıştı da. Çünkü dinî duygularla hiç-

bir mabede girmemiş olan Sam Vimes, Leydi Sybil'e tapıyor; hatta onun da kendisi için aynı duyguları besliyor gibi görünmesine şaşırmasın tek bir gün dahi geçirmiyordu. Vimes onu karısı yapmıştı, Sybil onu milyoner yapmıştı; hüzünlü, meyasız, meteliksiz, sinik bekçi, arkasına Sybil'i alınca zengin ve kudretli bir düke dönüşmüştü. Fakat Vimes, sinizme sıkı sıkı sarılmaya devam etmişti ve steroid almış iki öküz bile içindeki bekçiyi Sam Vimes'tan koparıp alamazdı artık. Zehir çok derinlere işlemişti, omurgasına dolanmış kalmıştı. İşte bu yüzden Sam Vimes kaşınıyordu ve bildiği sayılar bitene kadar hayatındaki nimetleri sayarak şükrediyordu.

Hayatındaki *lanetler* arasında ise evrak işi vardı.

Evrak işi her zaman vardı. Evrak işini azaltmak için yapılan her tür düzenlemenin daha fazla evrak işi çıkardığını herkes bilirdi.

Evrak işleriyle uğraşan ayrı personeli vardı elbette ama eninde sonunda Vimes'in o evrakı imzalaması ve hatta, kaytarmanın bir yolunu bulamazsa *okuması* gerekiyordu. Yani kaçmak imkânsızdı; nihayetinde, evrak da dâhil *her tür* bekçi işinde işlerin boka batması kaçınılmazdı. Sam Vimes'in parafı evrakta olmalıydı ki, tüm dünya bunun *onun* işi ve dolayısıyla *onun* boku olduğunu bilsin.

Vimes evraklarla uğraşmayı bıraktı ve açık kapıdan, emirlerliğini yapan Çavuş Dibiküçük'e umutla seslendi. "Hâlâ bir şey yok mu Neşeli!?"

"Kastettiğiniz gibi bir şey yok efendim. Ama Vekil Yüzbaşı Haddock'un Quirm'den klak mesajı gönderdiğini bilmek hoşunuza gider diye düşündüm: İyi olduğunu söylüyor efendim. *Avec*'lerin tadını çıkarıyormuş."

* Quirm Bekçi Teşkilatı ile yaptıkları bekçi değişim programı gayet iyi gidiyordu: Quirm'liler, Vimesvari bekçiliği öğreniyordu; Ankh-Morpork'taki Pseudopolis Karakolu kantinindeki yiyecek kalitesi ise Yüzbaşı Emile sayesinde hayli düzelmişti... gereğinden çok fazla *avec*** kullanıyor olsa da.

** *Fr.* "ile." [Ç.N.]

Vimes içini çekti. “Başka?”

“Ortalık sütlüman efendim,” dedi cüce, başını kapıdan uzatarak. “Sıcak yüzünden efendim. Kavga için fazla sıcak, hırsızlık için fazla yapış yapış. Harika değil mi?”

Vimes homurdandı. “Bekçilerin olduğu yerde suç da vardır çavuş, bunu sakın unutma.”

“Evet, unutmadım efendim ama sözcüklerin yerleri değiştirilirse kulağa daha güzel gelir bence.”

“Beni kendi hâlime bırakmaları mümkün değildir herhâlde, değil mi?”

Dibiküçük endişelenmiş göründü. “Üzgünüm efendim ama itiraz hakkınız yok. Yüzbaşı Havuç öğleyin resmen rozetinizi alacak.”

Vimes yumruğunu masaya indirdi ve patladı. “Hayatımı şehre adadıktan sonra böyle bir muameleyi hak etmiyorum!”

“Kumandanım, söylememe izin verirseniz... siz bundan çok daha fazlasını hak ediyorsunuz.”

Vimes sandalyesinde arkasına yaslandı ve homurdandı. “*Sen de mi Neşeli?*”

“Gerçekten çok üzgünüm efendim. Bunun sizin için ne kadar zor olduğunu biliyorum.”

“Bunca zamandan, bunca şeyden sonra zorla postalanmak!.. Yalvardım, yakardım, biliyorsun. Ve... benim gibi bir adam için hiç kolay şey değil bu, emin olabilirsin. Resmen *yalvardım* be!”

Merdivenden ayak sesleri geldi. Neşeli, masasının çekmecesinden kahverengi bir zarfı çıkaran, içine bir şeyler koyan, haşın bir ifadeyle zarfı yalayan, yapıştıran ve bir tangirtıyla masaya bırakan Vimes’i izledi.

“İşte,” dedi Vimes, dişlerini sıkarak. “Rozetim. Tıpkı Vetinari’nin emrettiği gibi. Ama *ben* bırakıyorum, tamam mı? Benden zorla alındığını kimse söyleyemez!”

Yüzbaşı Havuç eğilerek kapıdan geçip ofise girdi. Elinde bir paket vardı, arkasında da sırtkan bekçiler toplaşmıştı.

“Çok özür dilerim efendim. Biliyorsunuz, daha âli bir güç meselesi... Ama bir faydası olacaksa, iki haftayla kurtulduğunuz için şanslısınız derim. Hanımefendi başta *bir aydan* bahsediyordu.”

Paketi Vimes’a uzattı ve öksürdü. “Şey... bizim çocuklarla ortak aldık kumandanım,” dedi zorlama bir gülümsemeyle.

“Mızraklı bekçi gibi makul bir unvanı tercih ederdim,” dedi Vimes, paketi kaparak. “Biliyor musun... Bana yeterince unvan verirlerse sonunda tahammül edebileceğim bir tanesine rastlayabileceğimi düşünmüştüm.”

Paketi yırtıp açtı ve içinden çok küçük, çok renkli bir kova-kürek seti çıkardı.

Gizlice izleyenler gülüştüler.

“Deniz kıyısına gitmeyeceğinizi biliyoruz efendim,” diye başladı Havuç, “ama yine de...”

“Deniz kıyısı olsaydı keşke,” diye yakındı Vimes. “Deniz kıyısında gemi enkazları bulursun, deniz kıyısında kaçakçılar bulursun, kahrolası deniz kıyısında kahrolası boğulma vakaları falan olur, suçlar işlenir! Kahrolası ilginç bir şeyler olur!”

“Leydi Sybil diyor ki, sizi eğlendirecek bol bol şey bulacakmışsınız efendim,” dedi Havuç.

Vimes homurdandı. “*Taşrada* mı? *Taşrada* insanı eğlendirecek ne var ki? *Taşraya* neden *taşra* deniyor, biliyor musun Havuç? Çünkü orada kahrolası ağaçlardan başka hiçbir şey yok ve bizim de onlara ayılıp bayılmamız falan gerekiyor. Aslında hepsi ot, bildiğin ot! Çok sıkıcı! Uzun bir pazar günü gibi, hepsi bu! Üstelik züppelerle karışıp görüşmem gerekecek!”

“Keyif alacaksınız efendim. Yaralanmadığınızı sürece tek bir gün izin yaptığınızı görmedim ben,” dedi Havuç.

“*Ki o zaman dahi her saniye dertlenip homurdanıyor,*” dedi bir ses, kapıdan.

Tabii ki Leydi Sybil Vimes’a aitti bu ses ve Vimes kendini bir anda, adamlarının karısına gösterdiği itaate uyuz olurken buldu. Leydi Sybil’e deliler gibi âşıkta elbette ama bugünlerde, mesela pastırmalı-marullu-domatesli sandviçinin, eskisi gibi **pastırmalı-domatesli-marullu** değil de **marullu-domatesli-pastırmalı** sandviçe dönüştüğünü fark etmeden geçemiyordu. Sırf sağlığı içindi. Tabii ki. Tabii ki bir komploydu bu! Sağlığımıza kötü gelen *sebze* neden yoktu hiç, ha? Hem, soğanlı et sosunun nesi vardı? İçinde *soğan* vardı işte, değil mi? Mis gibi sebze! Gaz çıkarmanıza da sebep oluyordu, değil mi? Bu da iyiydi, değil mi? Vimes bunu bir yerlerde okuduğuna emindi!

Ne yiyeceğine karısının karar verdiği, iki haftalık tatil. Daha doğrusu, iki haftalık “tatil.” Düşünülecek şey değildi ama Vimes yine de düşündü. Sonra bir de, sulak yerde büyüymüş gibi hızla boy atan, hevesli Küçük Sam vardı. *Temiz havada bir tatil ona iyi gelir*, demişti annesi. Vimes itiraz etmemişti. Sybil’e itiraz etmenin anlamı yoktu, çünkü kazandığımızı zannetseniz bile, kocaların bilmediği bir tür büyü eseri, aslında durumu tamamen yanlış anladığınız ortaya çıkıyordu.

En azından zırhıyla gitme iznini koparmıştı. Zırhı Vimes’ın bir parçasıydı artık, en az Vimes kadar aşınmıştı.

Tek fark, ezik yerleri çekiçlenerek zırhın düzeltilebiliyor olmasıydı.

Araba onu on beş günlük pastoral uyuşukluğa götürürken Vimes oğlunu dizlerine oturttu ve uzaklaşan şehri seyretti. Sürgüne gönderiliyormuş gibi hissediyordu. Şansı yaver giderse şehirde korkunç bir cinayet işlenirdi veya büyük bir soygun yapılırdı ya da...

Terry Pratchett

BURUNOTU

*En azından, tatile zırhıyla gitme iznini koparmıştı Vimes.
Zırhı onun bir parçasıydı artık, en az onun kadar aşınmıştı.
Tek fark, ezik yerleri çekiçlenerek zırhın düzeltilebiliyor olmasıydı.*

Sam Vimes, taşrada güzel bir tatili hak ediyor. Ne de olsa sadece kan emici kenelerin değil, Karakoľ'da geçen senelerin de sayısı giderek artıyor. Ayrıca Ankh-Morpork, Vimes'siz kalacağı iki haftada yok olmayı falan da planlamıyor. Vimes, şimdilik, ihtiyaç fazlası bir beğçi.

*Dünyanın bekçilere ihtiyaç duymadığı zamanlar vardı gerçekten.
Ama öyle zamanlarda ihtiyaç duyulan asıl şey, birinin dünyayı
kapatıp tekrar açmasıydı ki bu sefer doğru düzgün çalışabilsin...*

Çünkü bazı suçlar vardı ki... Uyuşturucu kaçakçılığı, adam kaçırma, tehdit ve şantaj, soykırım... Bütün bu leş suçlar, çünkü bunlar *adi* bile olamayacak kadar berbatılar, sanılanın aksine Ankh-Morpork'un ürünü değildi.

Bunlar taşranın; taşranın adı konmamış *sırlarının* ürünüydü...

Diskdünya'nın otuz dokuzuncu, Kumandan Samuel Vimes'in ise son büyük macerası *Burunotu*, suçu ifa edenlerden ziyade asıl suçluların ve "Biz ne yapabildik ki?" diyerek kendini temize çekmeye çalışanların peşine düşen, yürek dağlayıcı bir *holokost* romanı.

f DiskDunyaTurkiye x diskdunya_tr @ diskdunya

Delidolu

delidolu.com.tr

f x @ delidolukitap

Delidolu Yayınları

ISBN: 978-605-2349-14-4

9 786052 349144